

Н. В. Василевская. **Формирование производственно-технической интеллигенции БССР (1921—1941 гг.)** / Науч. ред. И. Е. Марченко. Минск: Наука и техника, 1986. 157 с.

В монографии Н. В. Василевской исследуется значительный отряд белорусской советской интеллигенции — производственно-технической. Сделана попытка комплексного исследования процесса ее формирования.

Первая глава монографии посвящена использованию Советской властью буржуазной технической интеллигенции и выдвижению новых кадров. В Белоруссии проблема привлечения на сторону Советской власти технической интеллигенции, как доказывает автор, решалась партийными и советскими органами на основе тех же принципов, что и во всей стране. К середине 30-х годов абсолютное большинство специалистов, бывших ранее буржуазными по своему мировоззрению, окончательно перешли на позиции социализма.

Кроме использования буржуазных специалистов, партийные и профсоюзные органы широко вовлекали в государственное, хозяйственное и культурное строительство рабочих и крестьян. Выдвиженцы, как показывает автор, в процессе обучения на различных курсах становились квалифицированными специалистами, умелыми руководителями производства.

Во второй главе рассматриваются вопросы подготовки кадров производственно-технической интеллигенции в высших и средних учебных заведениях. Автор довольно подробно освещает деятельность первых технических учебных заведений республики, анализирует учебные программы, политико-воспитательную работу в вузах и техникумах, показывает укрепление материально-технической базы высшей и средней технической школы, улучшение материальных и жилищных условий жизни студентов. В монографии

исследуется работа партийных, советских, профсоюзных и комсомольских органов республики по улучшению социального состава студентов вузов и техникумов и их идейно-политического воспитания.

В третьей главе показывается участие производственно-технической интеллигенции Белоруссии в социалистическом строительстве, анализируются рост численности и изменение ее состава. Рост производственной и общественно-политической активности интеллигенции способствовал воспитанию инициативных, творческих работников, повышению роли специалистов в производстве, мобилизации их усилий на успешное развитие экономики Белоруссии.

Монография позволяет представить масштабность работы Компартии Белоруссии и правительства республики по формированию технической интеллигенции. С построением в основном социалистического общества в республике была создана советская интеллигенция, в большинстве своем состоящая из лиц коренной белорусской национальности, вышедшая из рабоче-крестьянской среды, прочно усвоившая марксистско-ленинскую идеологию.

Книга Н. В. Василевской — результат большой научно-исследовательской работы автора. Изучены и обобщены материалы архивов нашей страны, которые впервые вводятся в научный оборот. Широко использованы материалы, опубликованные в статистических и документальных сборниках, центральной и республиканской периодической печати, а также в работах советских историков. Многочисленные факты, приводимые в монографии, разоблачают измышления буржуазных идеологов, пытающихся извратить социальные последствия формирования производственно-технической интеллигенции в СССР в переходный период от капитализма к социализму, представить успехи в развитии промышленности в годы довоенных пятилеток как результат использования иностранных специалистов

и достижений зарубежной науки и техники.

Однако задача формирования производственно-технической интеллигенции встала сразу же после Октябрьской революции. Поэтому следовало бы рассматривать данную проблему не с 1921, а с 1917 года. В целом же работа Н. В. Василевской является существенным вкладом в изучение истории формирования производственно-технической интеллигенции БССР.

**М. Ф. Чудаев, А. И. Кожушков,
О. А. Яновский**

М. С. Корзун. Русская православная церковь на службе эксплуататорских классов. X век — 1917 год. Минск: Беларусь, 1984. 255 с.;

Его же. **Русская православная церковь. 1917—1945 годы.** Минск: Беларусь, 1987. 111 с.

Праваслаўныя багасловы даўно вылучылі і настойліва прапагандуюць гэзic пра тое, што Руская праваслаўная царква заўсёды была разам з народам ў яго радасцях і смутку. Такая ідэялізацыя гісторыі царквы знаходзіць адбітак не толькі ў сьвядомасці веруючых, але падчас і ў публіцыстычных выступленьнях некаторых дзеячаў культуры і ў асобных літаратурных творах, аўтары якіх не заўсёды крытычна ацэньваюць тыя або іншыя падзеі мінулых стагоддзяў. Што датычыцца навукова-атэістычнай і гістарычнай літаратуры, то ў ёй, па сутнасці, на працягу многіх гадоў, акрамя кнігі М. С. Гардзiенкі «Крещение Руси: Факты против легенд и мифов» (Л., 1984), не было сур'ёзных даследаванняў гісторыі і палітыкі Рускай праваслаўнай царквы. Гэты прабел у значнай ступені запаўняюць дзве ўзаемазвязаныя кнігі М. С. Корзуна.

У першай кнізе аўтар са спасылкай на шматлікія гістарычныя звесткі абвргае багаслоўскія імкненні даць правідэнцыялісцкую трактоўку ўвядзення хрысціянства на Русі ў канцы X стагоддзя, а таксама ўяўленне пра адносна лёгкасць хрысціянізацыі шырокіх народных мас і паказвае, што князь Уладзімір кіраваўся палітычнымі меркаваннямі пры выбары веры. У далейшым новая рэлігія распаўсюджвалася пры дапамозе прыманак і прымусу. З самага пачатку яна адпавядала інтарэсам класа феодалаў, што фарміраваўся на Русі, ідэялагічна апраўдвала яго панаванне. На багатым фактычным матэрыяле аўтар пераканаўча сцвярджае, што на працягу ўсёй дакастрычніцкай гісторыі нашай краіны Руская праваслаўная царква ніколі не выступіла ў ролі абаронцы народа, а заўсёды была на баку прыгнятальнікаў.

Прынцыпова важным з'яўляецца аналіз пазіцыі Рускай праваслаўнай царквы ў гады татара-мангольскага панавання, паколькі па гэтаму пытанню існуе нямаля скажэнняў. Самі багасловы намерна ўзьялічваюць факт бласлаўлення Сергіем Раданежскім маскоўскага князя Дзімітрыя Іванавіча на поход супраць войск

Мамая, а таксама ўдзелу ў гэтым паходзе і герачнай гібелі манахаў Аслябі і Перасвета. Гэты факт падчас ідэялізацыі і ў некаторых перыядычных выданнях. М. С. Корзун паказвае, што на першых парах пасля пакарэння Русі «ханы лічылі царкву палітычнай сілай і выкарыстоўвалі яе ў сваіх інтарэсах». Пазней «разам з ростам магутнасці рускай дзяржавы, што праявілася ў здольнасці супрастаяць Залатой Ардзе, адбывалася і змена адносін царквы да завабўнікаў» (с. 49). Тым самым становіцца відавочным, што палітычная пазіцыя царквы ў канчатковым выпадку вызначалася характарам ўмоў, у якіх яна дзейнічала. Што датычыцца самой перадгісторыі Кулікоўскай бітвы, то з боку вышэйшага праваслаўнага іерарха Русі мітрапаліта Кіпрыяна якраз і не было адназначнай падтрымкі, таму малітву Сергія Раданежскага за будучую перамогу нельга лічыць малітвай усёй царквы.

Увесь ход даследавання паказвае, што праваслаўная царква ў дакастрычніцкі перыяд заўсёды дзейнічала ў саюзе з пануючымі класамі, з самадзяржаўем супраць прыгнечаных мас, супраць іх сацыяльнага і духоўнага вызвалення. У заключнай частцы кнігі аўтар справядліва піша: «Праваслаўная царква заўсёды прапагандавала браталюбства паміж хрысціянамі пры адзінай умове, што эксплуатаемыя будуць падпарадкоўвацца голасу тых, хто мае ўладу. Як толькі працоўныя ўздымаліся на справядлівую вызваленчую барацьбу і не хацелі падпарадкоўвацца, царква прывыла сабе права гаварыць ад імя народа і аб'яўляла рэвалюцыйны народ ворагам Расіі, бласлаўляла прымяненне зброі супраць уласных веруючых» (с. 239).

У другой кнізе ўпершыню ў савецкай гістарычнай літаратуры зроблены шырокі аналіз тых працэсаў, што адбываліся ў Рускай праваслаўнай царкве ў 1917—1945 гадах. Аўтар падрабязна аналізуе дзейнасць царквы ў перыяд падрыхтоўкі і ажыццяўлення Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, грамадзянскай вайны і інтэрвенцыі, у 20—30-я гады і ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны. За гэты час царква зрабіла круты наварот ад непрызнання Савецкай улады і праклёнаў у яе адрас да патрыятычнага служэння Радзіме ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Змена курса, як дэтальна паказвае аўтар, далася праваслаўнай царкве нялёгка. Яна праходзіла ў складанай унутранай барацьбе паміж рознымі коламі царкоўнікаў — старацаркоўнікамі, абнаўленцамі, аўтакефалістамі — і з улікам пазіцый веруючых. Пераход царквы на патрыятычныя пазіцыі быў прадвызначаны ўсім ходам развіцця новага, сацыялістычнага грамадства.

Кнігі М. С. Корзуна ўносяць значны ўклад у вивучэнне складаных пытанняў гісторыі хрысціянства ў нашай краіне і саслужаць добрую службу выкладчыкам навуковага атэізму, гісторыкам, студэнтам. Разам з тым варта зазначыць, што ў іх да крыўднага мала матэрыялу з гісторыі праваслаўнай царквы на тэрыторыі Беларусі. А даследаванне адрасуецца бе-